

Maria Białasiewicz*

Uniwersytet Szczeciński

OCENA WSPARCIA PRZEDSIĘBIORSTW REALIZUJĄCYCH NOWE INWESTYCJE W RAMACH PODDZIAŁANIA 2.2.1 SPO WKP

Streszczenie

W niniejszym artykule dokonano za pomocą wybranych charakterystyk ilościowych analizy przedsięwzięć zrealizowanych w ramach Poddziałania 2.2.1 – Wzrost konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji.

Słowa kluczowe: MSP, konkurencyjność, inwestycje

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwa należące do sektora MSP stanowią istotne ogniwo wielu gospodarek, w tym polskiej. Często koncentrują wszystkie posiadane zasoby w jednej dziedzinie działalności, wytwarzając dość wąski asortyment produktów, i działają na rynkach lokalnych. Ten ostatni aspekt sprawia, że przedsiębiorstwa te determinują potencjał ekonomiczny regionu, wpisując się w strategię rozwoju lokalnego. Jednocześnie wielkość tych podmiotów sprawia, że mają mniejszy dostęp do zasobów finansowych, który ogranicza możliwości rozwoju i sprostania narastającej konkurencji. Uwzględniając zatem z jednej

* Adres e-mail: m.bialasiewicz@wneiz.pl.

strony znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju gospodarczym, z drugiej bariery, na jakie napotykają, w tym głównie finansową, podejmowane są różnego rodzaju działania mające na celu ich niwelowanie.

Dla polskich małych i średnich firm dobre perspektywy powstały wraz z dostępem do środków finansowych pochodzących z UE. W porównaniu do innych źródeł środki te są kierowane wyłącznie lub głównie do tej kategorii podmiotów, a koszty ich pozyskania są niewielkie, ale trzeba je wykorzystać na określone cele. Pozyskanie środków unijnych wymaga złożenia wniosku uzasadniającego podstawy ubiegania się o przyznanie środków. Dostępność środków unijnych jest zdeterminowana koniecznością współfinansowania projektów ze środków własnych. Zatem możliwość korzystania z bezzwrotnych i nieodpłatnych środków unijnych przy zabezpieczeniu wymaganego wkładu własnego stwarza dla podmiotów sektora MSP nowe możliwości finansowania działalności.

Małe i średnie przedsiębiorstwa uzyskały m.in. dostęp do środków w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, w tym Działań 2.3 i 2.2.1. W niniejszym artykule podjęto próbę syntetycznej oceny przedsięwzięć realizowanych w ramach Poddziałania 2.2.1 głównie przez podmioty sektora MSP i ich efektów.

1. Charakterystyka Poddziałania 2.2.1 – Wzrost konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw zrealizowano m.in. Poddziałanie 2.2.1 – Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji, które mieści się w Działaniu 2.2 – Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw. O ile cały program ukierunkowany był na istotne wsparcie finansowe dla sektora MSP, sfery B + R i instytucji otoczenia biznesu, to Działanie 2.2 miało na celu¹:

- stworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach,
- wzrost nakładów na inwestycje,

¹ *Ocena instrumentów wsparcia bezpośredniego przedsiębiorstw. Podsumowanie wyników ewaluacji wybranych Działań SPO WKP*, red. J. Pokorski, PARP, Warszawa 2010, s. 139.

- wzrost udziału produktów innowacyjnych w produkcji sprzedanej wyrobów przemysłowych,
- zwiększenie liczby przedsiębiorstw innowacyjnych,
- unowocześnienie technologii, wzrost wydajności pracy i jakości,
- rozszerzenie oferty produktowej,
- niwelowanie negatywnego wpływu na środowisko.

W dążeniu do realizacji powyższych celów jednym z priorytetów było zaktywizowanie działalności inwestycyjnej, zwłaszcza związanej z tworzeniem i rozbudowywaniem przedsiębiorstw sfery produkcyjnej i usługowej, inicjowaniem działalności obejmującej zasadnicze modyfikacje produktu, procesu produkcyjnego i tworzeniem nowych miejsc pracy. W szczególności w ramach Poddziałania 2.2.1 zakładano osiągnięcie następujących celów szczegółowych²:

- wzrost nakładów na inwestycje przedsiębiorstw,
- wzrost wskaźnika innowacyjności przedsiębiorstw, unowocześnienie technologii,
- wzrost wydajności pracy i jakości,
- poprawa stanu środowiska,
- poszerzenie oferty produktowej.

Dążenie do wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw ma na celu umocnienie zdolności konkurencyjnej. Innowacyjność polskich przedsiębiorstw, zwłaszcza małych, jest oceniana jako niska³.

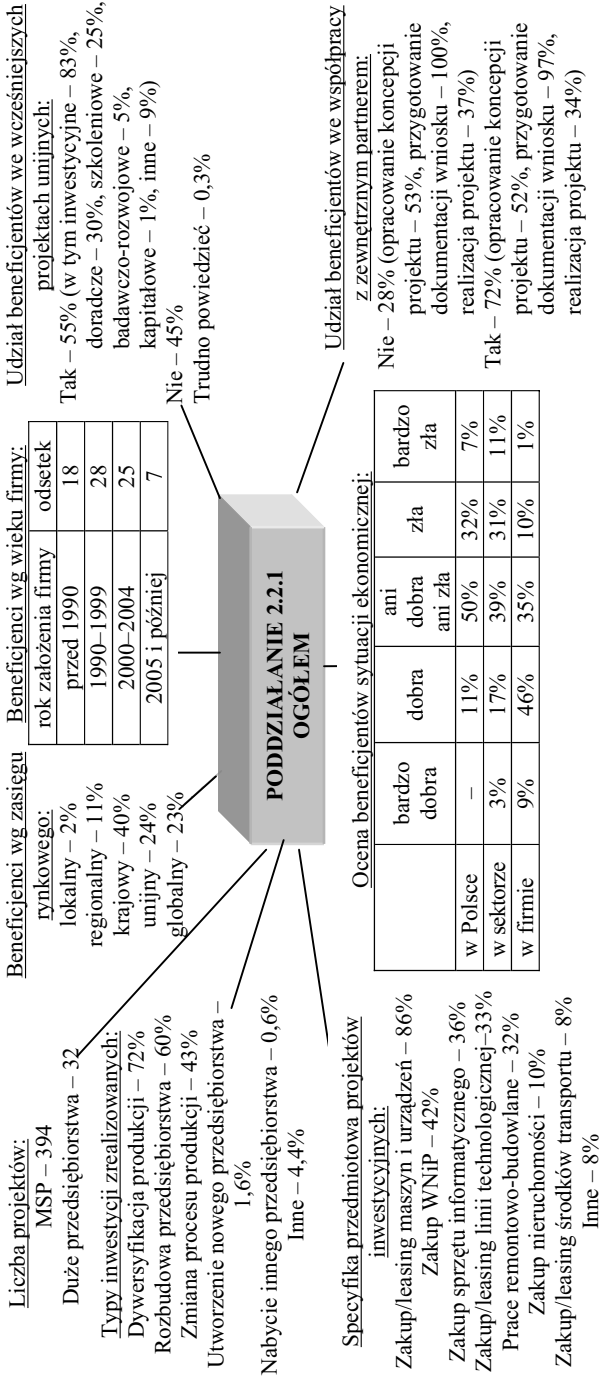
Przedsięwzięcia w ramach Poddziałania 2.2.1. adresowane były przede wszystkim do przedsiębiorstw sektora MSP, choć początkowo również do dużych przedsiębiorstw. Instytucją wdrażającą te przedsięwzięcia była PARP (w latach 2004–2006 taką rolę odgrywało Ministerstwo Gospodarki). W trakcie realizacji projektów tego poddziałania beneficjenci uzyskali 1,581 mld zł dofinansowania, z czego 1,084 mld zł pochodziło ze środków EFRR, a 497 mln zł z krajowych środków publicznych. Tak zwana transza Ministerstwa Gospodarki wyniosła około 520 mln zł (330 mln zł z EFRR i 190 mln zł ze środków publicznych), a tzw. transza PARP prawie 1,062 mld zł (754 mln zł z EFRR i 308 mln zł z krajowych środków publicznych)⁴. Syntetyczną charakterystykę projektów w ramach tego poddziałania przedstawiono na rysunkach 1–3.

² <http://www.parp.gov.pl/index/more/137> (25.05.2011).

³ *Innowacyjność 2010*, red. P. Zadura-Lichota, PARP, Warszawa 2010, s. 10.

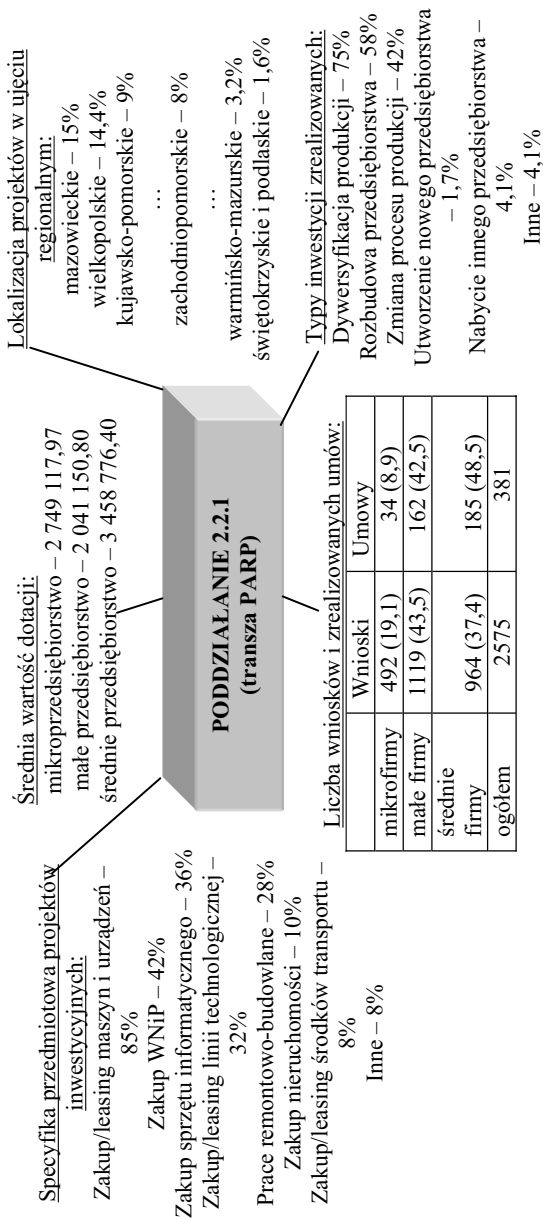
⁴ *Ibidem*, s. 140.

Rysunek 1. Charakterystyka Poddziałania 2.2.1

Źródło: Ocena instrumentów..., s. 139–155.

Rysunek 2. Charakterystyka Poddziałania 2.2.1 (transza PARP)

Źródło: Ocena instrumentów..., s. 139–155.

Rysunek 3. Charakterystyka Poddziałania 2.2.1 (transza Ministerstwa Gospodarki)

Źródło: *Ocena instrumentów...*, s. 139–155.

Charakterystyczną cechą projektów realizowanych w ramach tego poddziałania była ich koncentracja w czterech regionach: mazowieckim, wielkopolskim, kujawsko-pomorskim i zachodniopomorskim. Zresztą województwa te były najaktywniejsze w realizacji projektów np. w ramach Działania 2.3 – Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje czy Działania 2.1 – Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez doradztwo. Najbardziej aktywne były firmy pochodzące z województw bardziej zaawansowanych pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego, co jak się wydaje, jest po części konsekwencją większej liczby firm prowadzących tam działalność biznesową. Udział regionu w liczbie firm w 2009 r. wynosił przykładowo w województwie mazowieckim 17,3, wielkopolskim – 9,5, kujawsko-pomorskim – 5,1, zachodniopomorskim – 5,7, a w województwie świętokrzyskim – 2,8, podkarpackim – 3,8, podlaskim – 2,4⁵.

W ramach omawianego poddziałania zrealizowano ogółem 426 projektów, w tym 381 (89,4%) w transzy wdrażanej przez PARP i 45 projektów (10,6%) w tzw. transzy Ministerstwa Gospodarki. W obu transzach łącznie 394 projekty zrealizowały małe i średnie przedsiębiorstwa, przy czym w zdecydowanej większości w transzy PARP – 381 projektów. Wśród przedsiębiorstw sektora MSP najliczniejszą grupą przedsiębiorstw aplikujących o dofinansowanie były średnie firmy (48,5%). Mikrofirmy uzyskały ok. 9% i małe firmy również ok. 9% wypłaconego wsparcia. Z powyższego wynika, że podmiotami ubiegającymi się o dofinansowanie w ramach Poddziałania 2.2.1 były głównie przedsiębiorstwa średniej wielkości.

Najliczniejszą grupą podmiotów, które złożyły wnioski i uzyskały wsparcie, były firmy, które rozpoczęły działalność gospodarczą w pierwszej połowie lat 90. (28% ogółu beneficjentów), a w latach 2000–2005 ich udział wyniósł ok. 25%. Firmy starsze stanowiły ponad połowę ogółu podmiotów, natomiast firmy młode, a więc założone po 2005 r. – tylko 7% ogólnej liczby beneficjentów. Przyczyn większej aktywności firm starszych można upatrywać w większym doświadczeniu, w tym w aplikowaniu o zewnętrzne środki wsparcia.

Beneficjenci potwierdzili (55% odpowiedzi), że byli uczestnikami wcześniejszych projektów unijnych, w tym głównie inwestycyjnych (83%), doradczych (30%) i szkoleniowych (25%). To tylko niewiele ponad połowa badanych

⁵ *Ibidem*, s. 141.

podmiotów, choć prawie wszystkie zgodziły się, że korzyści wynikające z uzyskanego wsparcia finansowego warte były poniesionych nakładów.

W ramach współpracy uczestnicy Poddziałania 2.2.1 korzystali z usług eksperta lub współdziałali z firmą doradczą, przy czym częściej z usług doradczych korzystały mikro i małe przedsiębiorstwa oraz te podmioty, które wdrażały projekty duże (kwota dotacji powyżej 2,5 mln zł). Po pomoc doradców zdecydowanie częściej sięgały firmy, które nie korzystały z unijnego wsparcia. Najczęściej podejmowaną formą współpracy było przygotowanie dokumentacji wniosku o dofinansowanie (tak zadeklarowało ok. 97% badanych) oraz opracowanie koncepcji projektu (52,%). Współpracę z doradcą lub firmą konsultingową częściej podejmowały małe firmy.

Uwzględniając zasięg rynkowy działalności beneficjentów, należy zauważyć, że większość z nich operowała na rynku krajowym (40%), a tylko 24% na rynku unijnym i 23% na rynku globalnym. W samoocenie wskazali oni, że na rynkach, na których funkcjonują, zajmują dominującą pozycję. Charakterystyczną cechą badanej populacji beneficjentów było to, że wraz ze wzrostem skali działalności następowało poszerzenie zasięgu rynkowego.

Wśród projektów realizowanych w ramach Poddziałania 2.2.1 dominowały trzy typy przedsięwzięć inwestycyjnych: dywersyfikacja portfela produkcji (72%), rozbudowa istniejącego przedsiębiorstwa (60%) i istotna zmiana procesu produkcji (43%), natomiast najrzadziej podejmowano przedsięwzięcie polegające na utworzeniu nowego podmiotu gospodarczego oraz nabyciu już istniejącego innego przedsiębiorstwa. Można więc wnosić, że realizowano przedsięwzięcia mające na celu wzrost potencjału wytwórczego przedsiębiorstwa (tzw. droga wzrostu wewnętrznego) głównie poprzez zakup lub leasing maszyn i urządzeń (86%), zakup wartości niematerialnych i prawnych (42%), zakup sprzętu informatycznego (36%), zakup lub leasing linii technologicznej (33%) czy wykonywanie prac remontowo-budowlanych (32%). W opinii samych beneficjentów realizowane projekty inwestycyjne oznaczały wprowadzenie nowych technologii (89%), przy czym 81% wyrażało opinię, że wdrożona technologia w momencie składania wniosku była znana i stosowana w Polsce nie dłużej niż rok⁶. Realizowane projekty inwestycyjne były więc w dużym stopniu innowacyjne (rysunek 4) w wymiarze krajowym.

⁶ *Ibidem*, s. 150–151.

Rysunek 4. Efekty Poddziałania 2.2.1

Udział w sprzedaży (średni)
na jednolity rynek europejski
w całkowitej sprzedaży:

2007 r. – 20,2%
2008 r. – 20,1%
2009 r. – 20,8%

Średni poziom zatrudnienia w firmie:

2007 r. – 87,6 etatu
2008 r. – 97,4 etatu (wzrost o 11%)
2009 r. – 97,2 etatu

Średnia liczba nowych produktów
wprowadzonych na rynek:

2007 r. – 5,08
2009 r. – 3,49 (spadek o 31%)
Dzięki udziałowi w projekcie:
2008 r. – 3,23
2009 r. – 2,12 (spadek o 34%)

Średnia liczba nowych metod produkcji
wprowadzonych przez beneficjentów:

2008 r. – 1,57
2009 r. – 0,59 (spadek o 62%)
Dzięki udziałowi w projekcie:
2008 r. – 1,33
2009 r. – 0,36 (spadek o 73%)

Średni poziom nakładów na działalność inwestycyjną
beneficjentów:

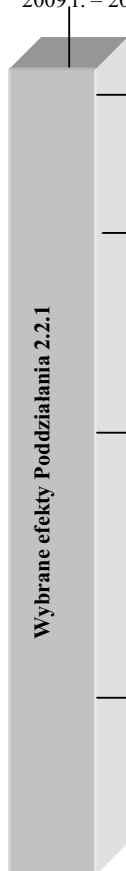
	2007	2008
Ogółem	2882	3784
Wskaźnik wzrostu	–	31%
Wartość brutto WNiP	607	815
Wskaźnik wzrostu	–	34%
Prawo do wynalazków	17,5	20,8
Wskaźnik wzrostu	–	19%
Koszty zakończonych prac rozwojowych	81	92
Wskaźnik wzrostu	–	14%
Nakłady na szkolenia pracowników	14,1	16,1
Wskaźnik wzrostu	–	15%

Średni udział eksportu
ogółem w całkowitej
sprzedaży:

2007 r. – 27%
2008 r. – 26,8%
2009 r. – 26,8%

Przeciętny poziom przychodów beneficjentów:

2007 r. – 25,9 mln zł
2008 r. – 28,8 mln zł (wzrost o 11%)
2009 r. – 29,3 mln zł (wzrost o 2%)

Wśród przedsiębiorców realizujących innowacyjne projekty inwestycyjne niewiele ponad połowa posiada własne zaplecze laboratoryjne lub badawczo-rozwojowe i były to głównie firmy średnie i duże. Około 19% wskazało, że nowa technologia powstała w całości w ich zapleczu badawczo-rozwojowym, a 31% potwierdziło współdziałanie tego zaplecza.

2. Efekty projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 2.2.1

Widocznym efektem zrealizowanych projektów w ramach Poddziałania 2.2.1 był wzrost zatrudnienia – średnio w latach 2007–2008 o 11%, przy czym zanotowano większy wzrost zatrudnienia kobiet. W latach 2008–2009 stan zatrudnienia pozostał na niezmiennym poziomie. W pierwszym etapie realizacji poddziałania, którego beneficjentami były duże przedsiębiorstwa, wzrost zatrudnienia był wyższy – 21%. Efekt zatrudnienia był najwyższy w grupie mikro i małych przedsiębiorstw (wzrost o 23%). Charakterystycznym było uzyskanie większego efektu zatrudnienia w ramach większych projektów (rysunek 4).

Z tytułu realizacji projektów beneficjenci osiągnęli wzrost przychodów netto ze sprzedaży ogółem w 2008 r. w stosunku do 2007 r. o 11%, a w 2009 r. o 2%. Realizacja projektów zarządzanych przez PARP charakteryzowała się wyższym tempem wzrostu sprzedaży (odpowiednio 12 i 1%) niż projektów pod zarządem Ministerstwa Gospodarki (odpowiednio 7 i 8%). Z punktu widzenia wielkości firmy większy wzrost przychodów odnotowały przedsiębiorstwa mikro i małe – 18% w 2008 r. w stosunku do roku 2007, ale w 2009 r. w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił spadek o 5%. Przedsiębiorstwa średnie i duże osiągnęły niższe, ale stałe tempo wzrostu przychodów (10 i 3%).

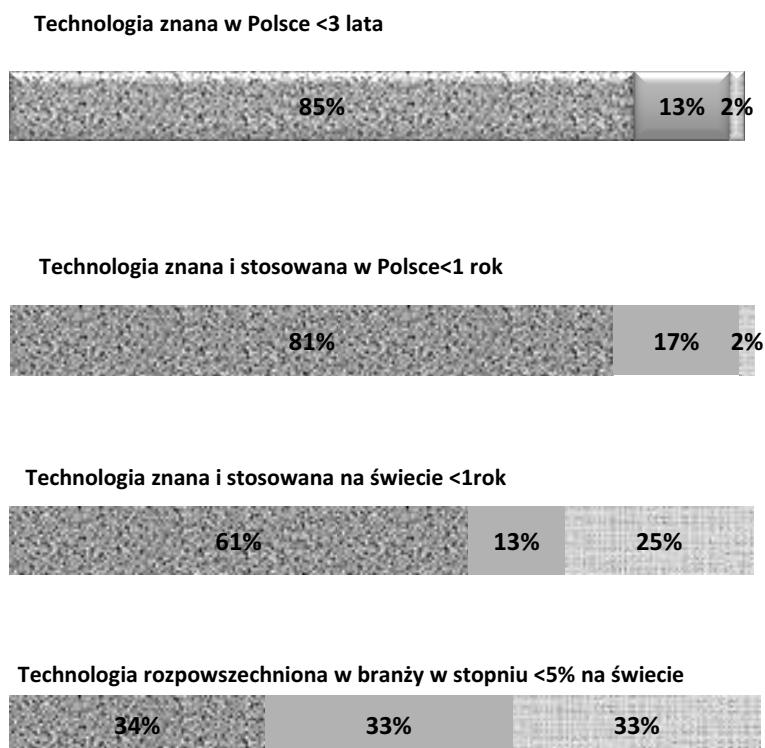
Realizacja projektów inwestycyjnych zasadniczo nie wpłynęła na wzrost aktywności na rynkach zagranicznych, a nawet nastąpił niewielki regres – wartość eksportu w sprzedaży ogółem w 2008 r. spadła o ok. 1%, przy czym największy spadek (o ok. 6%) zanotowały mikro i małe firmy.

Wsparcie w ramach Poddziałania 2.2.1 zaowocowało wzrostem aktywności w sferze innowacyjnej. Nakłady na tę sferę wzrosły przeciętnie o 31% w 2008 r. w stosunku do roku poprzedniego, a w grupie mikro i małych przedsiębiorstw aż o 78%. Wydatki na wartości niematerialne i prawne wzrosły o 34%, a na zakup praw do wynalazków, patentów i znaków o 19%. Tak zwane

koszty zakończonych prac rozwojowych wzrosły o 14%, a nakłady na szkolenia pracowników o 15% (rysunek 5).

Rysunek 5. Poziom innowacyjności technologii wdrażanych w ramach projektów Poddziałania 2.2.1

tak nie nie wiem

Źródło: Ocena instrumentów..., s. 153.

Wzrostowi nakładów na działalność inwestycyjną nie towarzyszyło istotne zwiększenie wdrożenia na rynek nowych produktów oraz wprowadzenia nowych rozwiązań w zakresie metod organizacji produkcji. O ile w 2008 r. przedsiębiorstwa wprowadziły 5 nowych produktów, to w 2009 r. 3,5 produktu, co oznacza spadek o 31%. Beneficjenci dzięki wsparciu też nie wprowadzili no-

wych produktów – spadek z 3,23 w 2008 r. do 2,12 w 2009 r., czyli o 34%. Podobnie jak w przypadku innowacji produktowych nie zanotowano sukcesów w zakresie innowacji procesowych. Wręcz przeciwnie – nastąpił regres⁷.

Podsumowanie

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Poddziałania 2.2.1 przyczyniły się do poprawy szeroko rozumianych warunków rozwojowych małych i średnich przedsiębiorstw. Na etapie składania wniosków można było je ocenić jako proinnowacyjne zadania inwestycyjne. Po zakończeniu realizacji projektów okazało się, że nie przyniosły spodziewanego wdrożenia innowacji produktowych czy procesowych. Natomiast pozytywnym efektem był wzrost potencjału produkcyjnego i wynikający z tego tytułu wzrost zatrudnienia. Charakterystyczną cechą beneficjentów tego poddziałania było to, że wcześniej uczestniczyli oni w innych projektach unijnych, co zapewne pozwoliło im skuteczniej sprostać choćby wymogom formalnym. Według innego raportu respondenci uczestniczący w badaniu ankietowym mającym na celu podsumowanie wpływu Poddziałania 2.2.1 na poziom innowacji przedsiębiorstw wskazali, że zarówno w perspektywie krótkookresowej, jak i długookresowej projekt przyczynił się do wzmocnienia innowacyjności przedsiębiorstwa i podniesienia konkurencyjności⁸.

Literatura

http://www.konkurencyjnosc.gov.pl/NR/rolonlyers/A9AB0274-BB24-43C3-A1FF-B2DAF3BOC4C3/29665/wplyw_2_2_1SPO_WKP_raport_pdf.

<http://www.parp.gov.pl/index/more/137>.

Innowacyjność 2010, red. P. Zadura-Lichota, PARP, Warszawa 2010.

Ocena instrumentów wsparcia bezpośredniego przedsiębiorstw. Podsumowanie wyników ewaluacji wybranych Działań SPO WKP, red. J. Pokorski, PARP, Warszawa 2010.

⁷ *Ibidem*, s. 155–169.

⁸ http://www.konkurencyjnosc.gov.pl/NR/rolonlyers/A9AB0274-BB24-43C3-A1FF-B2DAF3BOC4C3/29665/wplyw_2_2_1SPO_WKP_raport_pdf (26.05.2011).

**THE EVALUATION OF SUPPORT FOR ENTERPRISES
THAT IMPLEMENT NEW INVESTMENTS
UNDER SUB-MESURE 2.2.1 SPO WKP**

Summary

The article presents, by using selected quantitative characteristics, projects that were implemented under the sub-measure 2.2.1 – Improvement of the competitiveness of product and technology for enterprises undertaking new investments.

Keywords: SME, competitiveness, investments

JEL Cod: D92

Translated by Anna Wieczorek-Szymańska